

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Ref.
Ser.

1474

Title: *Sapindil Karma*
Niraya

Lat

1474

Incomplete

: Sapindi Kama Niraya		Title
:	:	: Author
:	:	: Editor
80	:	: Year, Vols.
:	:	: Publisher
1474	:	: Remarks

सविमरणः

श्रीगणेशायनमः एकादशाध्याः क्रमशो ज्येष्ठस्तविधिवत्क्रियाः। कुर्यान्नैकैकशः श्राद्धमात्रिकं तु एभकृत्पक्व
इत्यपरांके प्रचेतसोक्तेरिति जीर्णाः। वयंतु ज्येष्ठ एव कुर्यादिति न वा स्यात्। परिसंख्यापितेः किंतु ज्येष्ठः कुर्यादिवेति
। तथा ज्येष्ठदेशांतरे स्मृते कनिष्ठेन एकादशाहादिस्वकाले कार्यमिति वदामः। इति दिनकरोद्योते। अथासंनिधाने ज्ये
ष्ठकथं गोभिलः। ज्येष्ठः सपिंडं न कुर्याद्वादशाहं तु ज्येष्ठः सह। यदि चे संनिधौ न स्या संनिधस्त्वे तु जायते। आचार्यः
दशाहाद्वेदिकः पित्रोर्मरणं श्रूयतेरपि। कृत्वा सौवपनं कुर्याद्दर्भं ग्रंथौ तिष्ठेदकं॥ नोत्तरायापि उदानं न च श्राद्धं न
वेदिका॥ नैव कुर्याच्छिलांपात्रं कृते यस्य सपिंडं न॥ पितृशब्देन तच्छ्राद्धं कुर्यादेकादशे हनि। सपिंडीकरणं नाम श्राद्धं
पार्वणवद्भवेत्। यवीयसा कृते श्राद्धे सपिंडीकरणं यदि॥ कनिष्ठेनापि कर्तव्यं सपिंडीकरणं पुनः॥ कृते कनीयसा वापि
श्राद्धे यस्य सपिंडं न॥ ज्येष्ठोपि हि सुतः कुर्यात्सपिंडीकरणं पुनः॥ सपिंडीकरणं नाम श्राद्धं पार्वणवद्भवेत्। अर्घ्यसंयो
जनं नैव पितृसंयोजनं न च॥ निवर्त्य सकलं प्रेतकर्म कालांतरे पिचेत्॥ उना दीनं न च सर्वाणि मासिकान्यपि कारयेत्
इदं प्रेतकर्मः कृतविषयं॥ धर्मप्रवृत्तौ॥॥ यवीयसा कृते श्राद्धे प्रेतशब्दं विहाय च॥ ज्येष्ठं नैव तु कर्तव्यं सपिंडीकरणं
पुनः। यः सपिंडीकृतं जंतुं प्रेतशब्देन योजयेत्। असौ विधिघ्नो भवति पितृशब्दोपजायते॥ सपिंडीकरणं कृते श्रुत्वा पित्रो
र्मतिं सुतः। आदशाहंतस्य नाम्ना दद्यात्तस्य जलान्मुर्लीकृतं॥ पित्रोर्दहादिकं कर्म श्रुत्वा देशांतरे सुतः॥ सपिंडीकरणं कुर्या
न्न कुर्यात्प्राज्ञोऽपि पुनः॥ कृतं कनीयसा वापि श्राद्धं यस्य सपिंडं न॥ ज्येष्ठोपि हि सुतः कुर्यात्सपिंडीकरणं पुनः॥ पुनः सपिंडीक
रणं नाम श्राद्धं पार्वणवद्भवेत्। अर्घ्यसंयोजनं नैव पितृसंयोजनं न च॥॥ युक्तं चेत्तत्॥॥ कनिष्ठकृतसंयोजने

स विमर्शः

सपिंडीकरण

९

नेधप्रेतवनिर्गतेः प्रेतवनिर्गत्यर्थाच्च संयोजनस्येति प्रेतशब्दनिवृत्तिः ॥ दशाहमंतरं यस्मात्कृत्वा नात्राहुं नेचे
समः ॥ स्वस्थे मार्गे विदूतत्वा तदा कार्यं कर्त्तव्यं ॥ कर्त्तव्यं सपिंडीकरणे ॥ अथानुष्ठानं सर्वभ्यः ॥ ॥ अथानुष्ठानं सर्वभ्यः ॥ ॥ अथानुष्ठानं सर्वभ्यः ॥ ॥
॥ महानद्यंतरं ॥ ॥ अन्यत्र यथांतरं ॥ ॥ भविष्ये ॥ ॥ सपिंडीकरणं कुर्यात्पुनश्च जमानस्य नग्निमान् ॥ अनाहिताग्नेः प्रेत
स्य पूजादेभरतर्षभ ॥ ॥ आग्नेयापादेन ॥ ॥ आनंत्वा कुलधर्माणां पुंसां चैवायुषः ध्यात् ॥ अस्थितेश्वरशरीरस्य दा
दशाहः प्रशस्यते ॥ उदिते बुदिते वै य होमभेदे यथा भवेत् ॥ तथा कुलक्रमाया तमाचारं च चरेद्बुधः ॥ ॥ कलिनिवि
द्धे दीर्घकालं ब्रह्मवर्षे कर्मंडलुधारणं ॥ ॥ स्मृतिदर्पणं ॥ ॥ असंस्कृतश्चेद्दिगते विदेशे दिहेत्युनस्तं पितृमंधतं वा
त् ॥ ॥ दशाहमध्ये तु दिनं न शोध्यं पित्रोश्च सास्यं गतयो र्यदा ॥ ॥ श्रुत्वा तदा घेव परत कृत्यं कुर्यात्पुनर्दीहविधि
विहाय ॥ न संस्कृतस्यास्ति परतपिंडं इत्याहु रन्ये जलदानमात्रं ॥ आहुं वमावद्वितं नोत्तरां ते पुनः सपिंडीकरणं न कार्यं
येद्ये विभक्तेरनुजैरुत्तरां लब्धपित्रोर्दीहनादिकृत्यं ॥ कुर्यान्न सर्वे तु तिष्ठान्जलीस्तु दधुः पृथक्पिंडं ददक एव ॥ ॥
॥ ॥ देशांतरे ॥ ॥ प्रयोगरत्ने मरणविधिः ॥ ॥ ज्येष्ठे नवाकनिष्ठे न सपिंडीकरणं कृते ॥ श्रुत्वा तु पवनं कार्यं दशाहान्तं
तिलोदकं ॥ ततः सपिंडीकरणं आहुं कुर्यादेकादशे हनि ॥ द्वादशाहेन कर्त्तव्यमिति शातातपो ब्रवीत् ॥ ॥ शिमा
भृद्दीप्येवं ॥ ॥ उशनाः ॥ ॥ नवआहुं सपिंडं आहुं न्यपि चोशना एकेनेव तु कार्यं पिसंविभक्तधनेष्वपि ॥
॥ क्रियाभेदेन अवस्था उक्ता विष्णुपुराणे ॥ ॥ पूर्वीः क्रियामध्यमाश्च तथा चैवोत्तराः क्रियाः ॥ त्रिप्रकाराः क्रि

श्रीरामः

९

याद्येताः संभेदाश्च पृथग्मे ॥ आहुताद्वादशाहं मध्येयस्युः क्रियानप ॥ पूर्वीस्त्वमध्यमेमासिमास्येको द्विष्टसंज्ञिता ॥
प्रतेपितृत्वमापन्ने सपिंडीकरणं दनु ॥ क्रियंते याः क्रियाः पुत्रप्राप्तये तानुपोत्तराः ॥ पितृमातृसपिंडौ च समानसलिले
स्तथा ॥ तसंघातगतेश्च पिराज्ञावाधनहारिणा ॥ पूर्वीः क्रियामध्यमाश्च पित्राद्येरेव चोत्तराः ॥ दोहित्रेर्वीनरश्रेष्ठका
र्यं स्तत्र नयेत्येति ॥ ॥ पूर्वीसुराज्ञां तानां कर्त्तव्यं ॥ ॥ तत्राज्ञाः कर्त्तव्यं प्रयोजनेन ॥ ॥ उत्तरं नवंधोरिस्थेन कारये
दवनीपतिरिति वचना ॥ तेन एकादशाह आहुं अन्येषा मध्यधिकारः ॥ ॥ मध्यमाश्च पुत्राद्येरेव ॥ आदिपदपुत्रप्र
पौत्रप्राप्तये उत्तरास्तु दोहित्राद्येः एवं चैकादशास्याद्याः क्रमशो ज्येष्ठस्य विधिर्वि क्रियाः ॥ तथा आहुं निषोडशाद
त्वा न तु कुर्यात्सपिंडं ॥ प्रोषिता वसिते पुत्रः कालादपि चिरादपि ॥ तथा ॥ ॥ आहुं निषोडशापाद्या विदधीत स
पिंडं ज्ञातमिदं दिवाक्यैरेकवाक्यता सिद्धिः ॥ ॥ प्रोषितेन सता वसिते पितृमरणे ज्ञातव्यं ॥ ॥ दोहित्रादीनां
चोत्तरक्रिया सुधनया हित एव अधिकारः ॥ ॥ तथा च ॥ ॥ मदनरत्ने स्कांदे ॥ ॥ मलमेतन्मनुष्याणां इविषां
यस्य कीर्तिर्ल ॥ ॥ विभिस्तस्य निर्दिष्टानि कृतिः पावनीपरा ॥ आदेहपतना तस्य कुर्यात्स्विजेदका क्रियामि
तिके चित् ॥ वस्तुतस्त्येवं व्याख्याने च कारा संगतेर्मध्यक्रियां तर्गते सपिंडीकरणे अन्यस्याप्यधिकारः ॥ ॥ स
च वद्विनिमित्तक एवेति तत्परमेव दर्शनां तानाधिकारप्रतिपादकं वचनं ॥ ॥ तथा च मदनरत्ने हेमाद्रौ लघु
हनीतः ॥ ॥ आतावा भ्रातृपुत्रो वा सपिंडः शिष्य एव वा ॥ सपिंडीक्रियां कृत्वा कुर्यादभ्युदयं तत इति ॥ ॥ शि

सविंशीकरणे

२

= मानः

अपदं राज्ञां तानां सुपलक्षणार्थं ॥ ॥ आत्तशिष्याद्युक्तेयस्य कस्यापि क्रियाकर्तुं न्यस्येदाधिकारः ॥ ॥ एतेन यस्याभ्यु-
दायिकभ्रातृगौतमेव ताभूतस्य सविंशनं ॥ ॥ विना न तं निर्वहति ॥ ॥ तस्यैव सविंशनीमित्यपास्तं ॥ ॥ किंचैवं कन्याया-
मातुर्मरणे भ्राता ॥ ॥ तत्सविंशनाकरणेपि पितुरधिकारापत्तेः ॥ ॥ इदं रेणवकर्वप्रयोजकत्वेन न देवता प्रयुक्तापक-
र्षमानाभावाच्च ॥ ॥ अतः कर्माप्यनिर्वर्त्य-वरे-नाभ्युदयाक्रियां ॥ ॥ आचतुर्थं ततः पुंसि च मेभुभदं भवेत् ॥ इति मे-
धातिथिः ॥ ॥ नावध्यादिनिमित्तकः ॥ ॥ चतुःपुरुषमध्ये मासिकानां सविंशीकरणस्य तदुत्तरभाविना च मासि-
कानामपकर्षोक्तः ॥ ॥ न च तत्र नियमेन नादीश्राद्धेऽप्यदेवता नामव प्राप्तिरित्युक्तिं चिदेतत् ॥ ॥ चतुःपुरुषम-
ध्ये दध्युपस्थितौ सत्यां राज्ञां तानां अधिकारप्रतिपादकमेवेदं ॥ ॥ आता वा भ्रातृ पुत्रे वेत्यादिव च न क्रिया व्य-
वस्था वचनं च ॥ ॥ तेन यथा कनिष्ठे साग्निके सति ॥ ॥ श्रोतृपिंशपितृ यज्ञसिध्यर्थं ज्येष्ठस्यापवादः ॥ ॥ ना-
सविंश्याग्निपुत्रः पितृयज्ञं समाचरेत् ॥ ॥ न पारिवर्तनाभ्युदयं कुर्वन् लभते फलं इति वचनात् ॥ ॥ यथा विभक्तौ
नापुत्राणां पृथक् सविंशीकरणपक्षे ॥ ॥ ज्येष्ठत्वस्यापवादः ॥ ॥ एवं विधावपीयते तदर्थं मिदं वचनद्वयं ॥ ॥ एवं
च प्रतिसंवसरं कार्यं मातापित्रोर्न ते हनीत्युत्तरं क्रियासु पुत्रादधिकार उपपद्यत इति सर्वसुखं ॥ ॥ केचित्तु ॥
कनिष्ठेन वृद्धि श्रोतृपिंशपितृयज्ञार्थं कृते सविंशने ज्येष्ठेन पुनः कार्यं ॥ ॥ यदीयसा कृतं कर्म प्रेतशब्दं विलय-
तु ॥ ॥ तज्यायेसापि कर्तव्यं सविंशीकरणं पुनरिति वचनादित्याहुः ॥ ॥ तं न वचनस्य निर्मूलत्वेन वैधस्य तस्य